

Бібліотечні працівники потребують систематичних занять з підвищення кваліфікації, допомоги методичного центру в прийнятті конкретних рішень, інформації щодо поширення досвіду роботи бібліотек у нових ринкових умовах і постійного професійного спілкування.

Надавати практичну допомогу бібліотечним працівникам з усіх питань організації роботи їх установ, своєчасно інформувати про вихід нових законодавчих та нормативно-правових документів - головне завдання методичної діяльності НБУВ.

*Галина Солоїденко,
н.с. Відділу бібліотекознавства
НБУВ*

Національному музею історії України - 100 років

Громадськість Києва здавна переймалася думкою про необхідність створення загальнодоступного музею. Одна з таких спроб, на жаль, невдала, відноситься ще до 1887 р. Знову питання постало в другій половині 90-х років XIX ст.

Цього разу за справу взялися представники передової інтелігенції міста: В.Антонович, О.Лазаревський, О.Лашкевич, П. та Ф.Лебединцеви, А.Прахов, М. і Ф.Терещенки, Б.Ханенко, В.Хвойка та ін.

Питанням будівництва установи опікувалося створене в 1897 р. Товариство старожитностей і мистецтв. Про це свідчать протоколи його засідань, що зберігаються в Інституті рукопису НБУВ. З самого початку музей підпорядковувався правлінню, а пізніше - комітету Товариства, яке очолював Б.І.Ханенко. Воно звернулося до киян з проханням надати фінансову допомогу для зведення приміщення музею та подарувати йому колекції.

Міська влада виділила під будівництво ділянку (нині - вул. М.Грушевського, 6). Серед перших 300 тис. крб. пожертвувань 100 тис. надійшло від царя, а 108 тис. - від родини Терещенків. Певні суми передали Бродський і Дегтярьов, Симиренки і Тарновський, Толлі та Харитоненки й ін.

Було розроблено програму і статут майбутнього музею. Почали надходити дарунки, кошти для проведення археологічних розкопок. Зібрані багаті різноманітні колекції вже в 1897 р. дали змогу Товариству старожитностей і мистецтв відкрити виставку, де були представлені колекції

В.Антоновича, В.Гезе, С.Мазаракі, Б.Ханенка, Ф.Кундеревича, І.Хойновського, В.Хвойки. Передала експонати й Імператорська археологічна комісія. В цьому ж році вийшов каталог виставки.

На засіданні правління Товариства було вирішено відкрити музей для учасників XI Всеросійського археологічного з'їзду, що мав відбутися в Києві 1-20 серпня 1899 р. (за ст. ст.). 6 серпня (18 за н. ст.) установа прийняла перших відвідувачів.

Так, зазначалося у звіті про з'їзд, зусиллями Б.Ханенка і В.Хвойки в Києві було відкрито цікавий новий музей.

З 1902 р. директором установи призначається М.Б.Біляшівський. У її програмі передбачалися відділи: антропологічний, археологічний, історичний, художньо-промисловий, художній, етнографічний, бібліотека з підрозділами стародруків, рукописів та автографів, яка на той час налічувала 156 видань і продовжувала поповнюватися літературою за спеціалізацією музею. Попри нестачу коштів, з червня 1913 р. вводиться посада бібліотекаря. Він користувався однаковими правами із завідуючими відділами і був членом Ради музею. Перші бібліотекарі - видатні громадські та державні діячі, історики Д.І.Дорошенко та В.К.Прокопович.

Зберігачем археологічного відділу до кінця свого життя був В.Хвойка. В інвентарні книги музею він власноруч вніс записи про понад 40 тис. експонатів. Ці книги, котрими цікавляться фахівці багатьох країн, і сьогодні є іноді єдиним джерелом для визначення окремих предметів.

Урочисте відкриття та освячення Київського художньо-промислового і наукового музею імені государя Миколи II відбулося 30 грудня 1904 р.

Основне фінансування музею здійснювали родини Ханенків та Терещенків. Вони, а також Бобринський, Лінниченко, Сурін, Боділевський та ін. продовжували передавати різноманітні колекції.

З перших років свого становлення музей здійснює видавничу діяльність. З 1900 до 1913 рр. випускаються путівники. В журналах «Киевская

старина» та «Археологическая летопись Южной России» друкуються щорічні короткі звіти про діяльність музею, а з 1909 до 1915 р. — щорічні звіти про фінансовий стан, штати, надходження експонатів тощо.

У 1910 р. на посаду завідувача етнографічним відділом був запрошений Д.М.Щербаківський. Разом із М.Біляшівським вони провели ряд етнографічних експедицій у різні регіони України з метою поповнення колекцій, а В.В.Хвойка — широкі археологічні дослідження різночасових пам'яток.

Поряд з головною експозицією в музеї часто організувалися різноманітні виставки. Особливо цікавою була Перша південно-російська кустарна, речі з якої (гончарство, плетіння, ткацтво, вишивання, писанкарство, різьблення по дереву тощо) перейшли до установи. Ця виставка поставила київський музей на рівень із кращими музеями Росії.

Фонди музейної бібліотеки поповнювалися, в основному, завдяки пожертвуванням наукових установ, товариств, приватних осіб, зокрема відомих діячів української науки й культури О.Лазаревського, К.Болсуновського, В.Бутовича, В.Данилевича, В.Хвойки, М.Біляшівського, В.Козловської, Д.Щербаківського. М.Петров передав комплект «Трудов Киевской духовной академии», В.Кульженко видав та подарував добре відомий тепер прекрасно ілюстрований альбом Ханенків «Древности Приднепровья» (шість томів). У третьому томі, виданому до відкриття установи, вміщено друковану листівку з написом: «Сбор от продажи настоящего тома поступает на сооружение музея».

За описом С.О.Щеглової, в музеї нараховувалося 196 рукописів, пожертвованих різними особами. На жаль, інвентарні книги фондів музею довоєнного часу втрачено, а тому простежити подальшу долю цієї цінної збірки писемних пам'яток історії й культури досить складно.

Музей не тільки приймав дари, а й, за можливістю, ділився своїми багатствами з іншими. Так, у 1918 р.

Тимчасовий комітет для заснування Всенародної (Національної) бібліотеки України звернувся до різноманітних установ з проханням допомоги в організації своєї книгозбірні. Наш музей передав 14 од.зб. цінних єврейських рукописів і книжок, збірки (в тому числі молитов), трактати XVII ст., словник синонімів та ін.

Уже на час відкриття музею його фонди перевищували межі Київського міського. Широка збиральницька робота працівників-науковців значно збагатила його колекції, географія надходжень обіймала практично всю територію України. М.Біляшівський і Д.Щербаківський неодноразово порушували питання перед різними урядовими установами про надання музею статусу національного. Проте лише в 1919 р. він отримує статус і назву Першого державного музею. У 1922 р. Археологічний комітет ВУАН порушив клопотання перед наркомом освіти про передачу музею в підпорядкування Академії наук, але й це питання залишилося не вирішеним.

Ще з 1911 р. музей почав збирати твори Т.Шевченка, було відкрито Шевченківський відділ. З 1924 р. установа називається Всеукраїнським історичним музеєм ім.Т.Г.Шевченка. В середині 30-х років після реорганізації його перейменовують на Центральний історичний музей ім.Т.Г.Шевченка. В старому будинку залишився сучасний Національний художній музей, а колекції історичного — було переміщено на територію заповідника Києво-Печерська лавра. У ньому в різні роки працювали Ф.Ернст, В.Козловська, С.Магура, С.Коршенко, В.Шугаєвський, І.Бондар, І.Г.Шовкопляс, Н.Лінка, В.Сидоренко, графік Я.Струхманчук та ін. Окрасою установи й сьогодні є збірки Ф.Вовка і В.Антоновича, М.Макаренка і П.Курінного, М.Рудинського, частини експонатів та бібліотеки відомої збірки П.Потоцького. Ми пишаємося тим, що з історією музею пов'язана ціла плеяда відомих учених, діячів культури. певний час заступником директора і завідділом музею був відомий історик, проф. О.Отлоблін. Збереглися рукописи вченого.

У київських архівах, зокрема в Інституті рукопису НБУВ, удалося виявити невідомі, в більшості випадків раніше заборонені для ознайомлення, документи з історії музею 30-40-х років. У травні 1944 р. музеєві було надано приміщення колишньої художньої школи на заповідній території Старокиївської гори по вул.Володимирській. Міялися в різні роки й назви — Державний республіканський історичний музей, з 1950 р. — Київський державний історичний музей УРСР, а з 1965 — Державний історичний музей УРСР. На його базі постановою Кабінету міністрів України № 269 від 15.X.1991 р. було створено Національний музей історії України. Документ був підтверджений Указом Президента України «Про національні заклади культури» від 11 жовтня 1994 р.

Нині колекції музею нараховують понад 600 тис. унікальних експонатів та більше 40 тис. томів книг. Експозиції висвітлюють історичний процес розвитку суспільства на терені України з найдавніших часів до сьогодення. У філіалі — Музеї історичних коштовностей — зібрано унікальні вироби з дорогоцінних металів та коштовного каміння.

Щороку з колекціями провідного музейного закладу держави знайомляться сотні тисяч відвідувачів. Його виставки експонувалися в Японії, США, Югославії, Австрії, Франції, Італії, Данії тощо, демонструючи тим самим пам'ятки культури і духовні скарби України всьому світу.

*Ніна Ковтанюк,
заст. генерального директора
з наукової роботи Національного
музею історії України
Ганна Шовкопляс,
проф. наук співр. Національного
музею історії України*